

DOI: 10.18427/iri-2018-0039

Az oktatók és tanárok sportszakmai továbbképzése a felsőoktatásban: A modern sportágak jelene és jövője

Bartha Zsolt¹, Bartha Enikő²

¹Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Budapest

²Apor Vilmos Katolikus Főiskola, Vác

bartha@eik.bme.hu, bartha.eniko@avkf.hu

Magyarországon a közoktatási testnevelésre vonatkozóan jelentős oktatáspolitikai változás történt a mindennapos testnevelés bevezetésével. Ez a változás hatással van a felsőoktatásra is. Most már több éve olyan hallgatók kerülnek a felsőoktatásba akik, részesei voltak e kiváló módosításnak. Ennek hatására a mi vizsgálatunk témája a Testnevelés és Sport műveltségi terület változásai a felsőoktatásban. Tanulmányunkban vizsgáltuk az oktatók és tanárok sportszakmai továbbképzését a felsőoktatásban, valamint egy általunk szervezett sportszakmai továbbképzésben résztvevő kollégák elégedettségét, melynek eredményei tanulmányunk részét képezi.

A jelenlegi továbbképzési rendszert azért érdemes vizsgálni, mert véleményünk szerint számos problémával küzd: nincs akkreditált képzés, önálló tanulásra kevés lehetőség van, a sportági szakszövetségekkel kevés a megfelelő együttműködés. A testnevelő tanárok szerepe kiemelkedő, nyitottak nagy örömmel, lelkesedéssel fogadják az elképzeléseket. Nem csak sportszakmai, hanem sporttudományi területen is motiváltan várják a változtatásokat!

Bevezetés

Tanulmányunk alapját az implementációs kutatások kérdései jelentik. *„Ha az implementáció szintjeit is vizsgáljuk, akkor megállapítható, hogy a makroszintet a társadalom átfogó szintje jelöli, míg a mikroszintet az egyének. Az ezeken a szinteken történő folyamatok határozzák meg az implementáció sikerességét”* (Fazekas & Halász, 2012).

A testnevelés szerepe kiemelkedő volt a magyar oktatási rendszerben már a XIX. század elejétől kezdve. Természetesen az eredmények fenntartásához, a kiváló sikerek eléréséhez és az innovációk feldolgozásához szükséges az állandó megújulás és a változások követése. *„A felsőoktatás hagyományai, szerkezete és értékei erősen rányomják bélyegüket a leendő tanárok szakmai kompetenciájára. A közoktatás minőségi fejlesztésében a tanárképzés javításától várhatnánk eredményeket, ám ezen a ponton a változások komoly korlátokba ütköznek”* (Csapó, 2002). *„A jelenlegi tanárképzési gyakorlat – ezt aligha vitatja bárki – elsősorban a hagyományos értelemben vett alapsportági ismeretekre készíti fel a hallgatókat. Adós marad sok*

tekintetben a különböző új, az extrém és a sportágakon belüli szakági ismeretek továbbításával. A felsőoktatás változásai a felsőoktatásban oktatóktól is pedagógiai és sportszakmai szemlélet váltást követelne, mint ahogyan az elmúlt száz évben az oktatási rendszerek minden szintjén. A fenti kihívásokat, megoldásra váró problémákat áttekintve joggal felmerül a kérdés: talán nem is a képzés nézőpontjából, a képzési követelmények felől kellene szemlélni és megfogalmazni a tanári kompetenciák kérdését, hanem foglalkozástani nézőpontból. Úgy, ahogyan ezt újabban más humán szakmákban teszik. Ez esetben ugyanis a munkaerőpiac fogja eldönteni, kik azok a pedagógus munkavállalók, akik felkészültségük, sokrétű képességeik birtokában eleget tudnak tenni a követelményeknek” (Zsolnai Józsefné Mátyási Mária, 2011).

A későbbiekben bemutatásra kerülő vizsgálati eredmények a szakirányú továbbképzésen részt vevő kollégák korábbi munkatapasztalataira, ismereteire épül, és amelyekre az alábbi továbbképzés anyaga is hatással volt.

A Magyar Egyetemi - Főiskolai Sportszövetség Sportszakmai és Képzésfejlesztési Bizottsága összefogva a Testnevelési Egyetemmel és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Testnevelés Tanszékével elsőként elindított egy hiánypótló szakirányú továbbképzést – néhány sportágban. Ezen szakképzés tapasztalataiból kiindulva lehetne felépíteni a későbbi felsőoktatási oktatók továbbképzési rendszerét különböző képzési területeken (extrém-, labdás-, zenés-táncos-, vízi sportok stb.). Az aktuális továbbképzés főbb ismeretei és kompetenciái:

- gerinctréning, fitball, deepwork, pilates, kötélugrás, B33 kosárlabda mozgásanyaga
- az adott sportágak szakszerű oktatására vonatkozó elméleti és gyakorlati anyag elsajátítása
- korszerű edzéselméleti tudás átadása
- az egyes sportágakhoz kapcsolódó tipikus sérülés veszélyek felismerése illetve ezek megelőzésére szolgáló prevenciók módszerek
- motivációs technikák

A továbbképzés programja

Gerinctréning

Alapvetően egy megelőző jellegű foglalkozás. A gerinctréning képzésnek számos hatása van, de kiemelten az erőegyensúly kialakításának a megtanítása a fő szempont. Az izmoknak eltérő szerepük van az emberi testtartásban. Minden izomcsoport felépítésének döntő fontossága van, hiszen így elkerüljük a mindennapos munka, a sportolás vagy a betegségek által okozott derék- és hátfájást. A rendszeres tréning hozzájárul a helyes testtartást kialakításához.

Fit Ball

A Fitt Ball egy sporteszköz, amely segítségével egyre több és érdekesebb gyakorlatot lehet végezni. A felsőoktatásban nagyon népszerű, főként azokban az intézményekben ahol van megfelelő szakember és az infrastruktúra. A tevékenység közben az egyensúly megőrzése a cél, így a hallgatók, sportolók számos izomcsoportja bekapcsolódik a munkába. Javasoljuk túlsúlyos, hát-, gerinc-, és

derékfájdalmakkal küzdőknek is. A Fitt Ball-t lehet csoportosan vagy egyénileg is végezni. Kiemelkedő szerepe van a rehabilitációban.

Pilates

A pilates vagy pilátesz egy olyan fitnessz módszer, torna amely több mint száz éve már létezik. Német eredetű, de mint sok más hasonló sportág ez is az Amerikai Egyesült Államokból indult világhódító útjára. Olyan komplex mozgásforma, amely a fokozatosan felépített végtelen variációjú gyakorlatoknak köszönhetően bárki által végezhető. Azoknak is ajánlott akik korábban soha nem sportoltak.. Kiemelt szerepe van a mozgás során a mélyizmoknak és a légzéstechnikának.

FIBA 3X3

Új sportág, a kosárlabda alternatív formája, amely Magyarországon B33 néven ismert. A felsőoktatásban az utóbbi időben vált ismerté. Olimpiai sportággá válása sokat segített a népszerűsítésben. A fiatalok a célcsoport, de a felnőtt sportolók is nagy létszámban játszáknak. Egyszerű szabályrendszere van, 3+1 fő játékos alkotja a csapatot, így könnyen játszható felsőoktatási intézményekben is. Felnőtt, utánpótlás és egyetem csapataink kiemelkedőek a nemzetközi mezőnyben is.

Kötélugrás

A kötélugrás akrobatikus elemekkel tűzdelt koreográfia, amelyet zenére hajtának végre. A sportág a gyerekek hétköznapi ugrálókötelezésből nőtte ki magát. Létezik egy- és kétköteles versenyszám. A mozgás során szinte minden izomcsoport kemény munkának van kitéve.. A sportszer beszerzése egyszerű és nem költséges. Egyénileg vagy csoportosan űzhető, ezért a felsőoktatásban kiválóan végezhető. A zene és a kreativitás a feladatok végrehajtása közben nagyon jó hangulatot eredményez.

DeepWork

A Deepwork egy olyan férfiaknak és nőknek egyaránt javasolt funkcionális tréning, amely számos problémára kínál megoldást. Az edzések, a keleti Ying és Yang filozófiát követik, ahol egy lassú, nyugtató zenei aláfestést a foglalkozás vége fele egy pörgős, gyors, lüktető zene vált, amelyre cardió és erősítő gyakorlatsorokat végeznek. Segít a testi-lelki egyensúly kialakításában, és nem utolsósorban a belső harmónia megvalósításában (MEFS honlap, 2017).

A vizsgálat bemutatása

Kutatásunk egyik része a sportszakmai továbbképzés sikerességét vizsgálta illetve egy saját készítésű kérdőív feldolgozása, amelyben a kollégák felsőoktatás sportjában elfoglalt szerepeiről, saját vezetői, szervezői képességeikről illetve a továbbképzések fontosságáról kérdeztük. *A vizsgálandó kérdések:*

- milyen létszámban vettek részt a jelenlegi továbbképzésen
- milyen a résztvevő kollégák nemenkénti és életkori eloszlása
- milyen végzettséggel jellemezhetőek
- milyen továbbképzésekben vettek részt az elmúlt időszakban illetve milyen területen képeznék tovább magukat
- szervezők és a résztvevők szempontjából a továbbképzés sikerességének értékelése

A vizsgálat menete

A kutatás mintavételi kerete a továbbképzésen megjelenő felsőoktatásban dolgozó testnevelő tanárok. A vizsgálatunk az ország több felsőoktatási intézményére kiterjedt, beleértve a Testnevelési Egyetemet és néhány szakképző intézményt, valamint azokat az egyetemeket ahol nem folyik testnevelő tanárképzés, vagy szakirányú fizikai felkészítés, illetve kissé periférikus tantárgy a testnevelés.

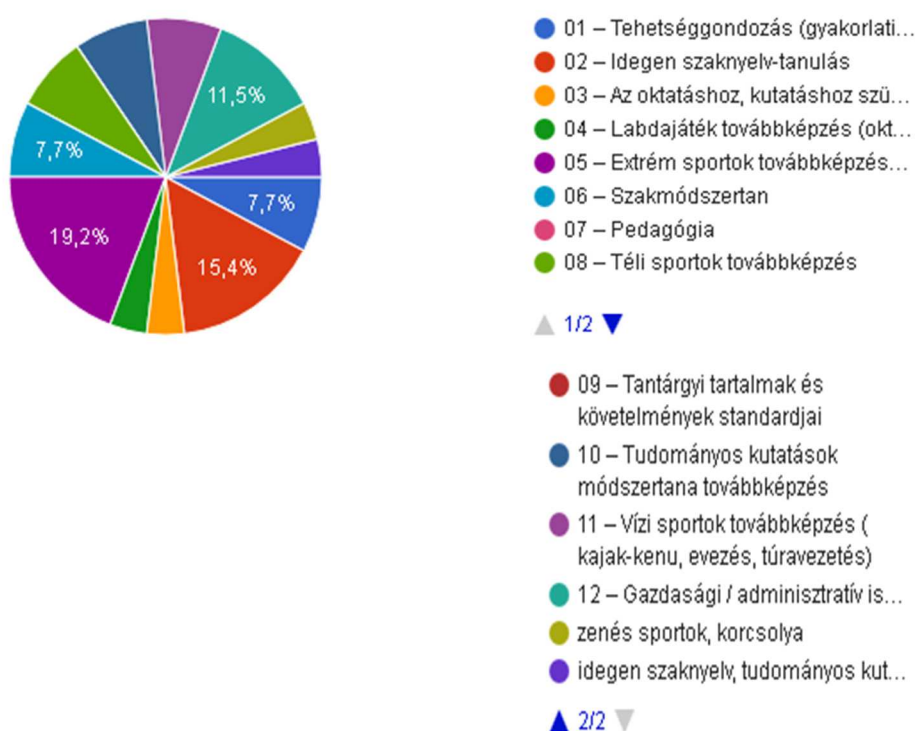
A vizsgálati eredmények ismertetése

A kérdőívünket ötvennyolc a felsőoktatásban dolgozó kolléga töltötte ki. A vizsgált testnevelő tanárok között találunk pályakezdőket, 5-10 éve a pályán lévőket, 15-30 éve dolgozókat, sőt van aki 37-40 éve tanít a felsőoktatásban. A vizsgált minta 39% nő, 61% férfi testnevelő. A válaszadók között megtalálhatóak főiskolai és egyetemi végzettségűek is, de ott vannak a vezetők, a tudományos fokozattal rendelkező kollégák és a különböző edzői és mesteredzői címmel rendelkező testnevelők is. A vizsgált személyek 96 %-a főállású és teljes munkaidőben látja el feladatát. Ez fontos szempont, hiszen ők azok, akik a napi gyakorlati, elméleti és nem utolsósorban infrastrukturális problémákkal küzdenek. A válaszokból kiderült az is, hogy az oktatók eltérő számú hallgatóval dolgoznak, a heti 40-120 főtől a heti 250-400 hallgatóig. Természetesen a létszámot a sportág típusa és a létesítmények mérete és felszereltsége is nagymértékben befolyásolja.

Egyik fontos vizsgálati kérdésünk magával a szervezett esemény lezárásával nyert bizonyosságot, hiszen a Magyar Egyetemi - Főiskolai Sportszövetség Sportszakmai és Képzésfejlesztési Bizottsága felhívására mondhatni „teltházas” továbbképzést sikerült szervezni. A fentiekben említett létszám támassza alá, hogy nagy érdeklődés volt a kollégák részéről a továbbképzésre. Tudjuk, hogy a felsőoktatás intézményesült rendszere, humán erőforrás kapacitása és sportszakmai infrastruktúrája nem minden esetben készült fel megfelelő módon arra, hogy a jelentős mértékben változó hallgatói sajátosságokra érdemben, oktatásszervezéssel és felsőoktatás-pedagógiai módszerek reformálásával reagáljon.

A kérdőívünk azt is vizsgálta, hogy hány testnevelő vett részt továbbképzéseken az elmúlt években és ezen szakképzések milyen jellegűek voltak. Erre a kérdésre

érdekes válaszok születtek. Sportáganként 1-1 oktató jelölt meg továbbképzést, kivétel a labdajátékok ahol 10 kolléga vett részt szakirányú képzésen. Itt meg kell említenünk, hogy a magasabb létszámot a TAO sportágak „kötelező” továbbképzései magyarázzák. Tudnunk kell azt is, hogy ezekben az esetekben a szakági szakszövetség (MLSZ, MKSZ, MKOSZ, MVLSZ, MJSZ) a szervező. Magas szintű továbbképzésekről beszélhetünk, de ezek legtöbb esetben az utánpótlás korosztályra és nem a felnőttekre fókuszál, amely minket elsősorban érdekel. Sajnos, továbbra is azok a kollégák vannak többségben, akik egyáltalán nem vettek részt továbbképzésen. További vizsgálati kérdésünk, arra irányult, hogy „melyek azok a témák, amelyekkel kapcsolatban szívesen venne részt továbbképzésen?” Több megadott témából választhattak, akár szabadon válaszolható opciót is. A vizsgálati személyek szinte minden témakört érdekesnek és továbbképzésekre alkalmasnak tartottak.

A testnevelők több olyan területet is megjelöltek, amelyek ismeretanyagát az egyetemi képzésben nem vagy csak érintőlegesen tanulták. Úgy gondoljuk, hogy a felsőoktatási képzések változásainak követnie kell az aktuális trendeket és figyelemmel lenni, hogy a diákok, a jövőbeli hallgatók milyen sportági igényekkel lépnek be az egyetemek kapuján. A válaszadók közel 20%-át az extrém sportok érdeklik. Nem véletlen, hiszen nem csak a közoktatásban és felsőoktatásban jelennek meg erőteljesen az extrém sportágak, hanem a nyári és téli olimpiai játékokon is szerepelnek. Gyakorlati és számszerű példa bizonyítja a falmászás kiemelkedő szerepét a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen. Az egykoron és most is NBI. (első osztályú) kosárlabda csapattal rendelkező egyetemen közel 600 fő vesz részt a falmászás foglalkozásokon hetente, míg a kosárlabda foglalkozásokon 300 fő. Sok érdeklődő jelezte továbbtanulási szándékát a szaktárgyi tematikák és követelmények kialakításának elsajátítása érdekében is. A jelenlegi továbbképzésen résztvevők kétharmad képezné magát idegen nyelven, főként a sportági szaknyelv és tudományos kutatások iránti érdeklődésük miatt. Ez egy hangsúlyos szempont lehet a

felsőoktatásban, mert a külföldi hallgatók megjelenésével a hazai egyetemeken a nemzetközi szaknyelv ismerete kiemelkedő fontosságú lett. A kérdőív vizsgálta a testneveléssel foglalkozók vezetői szerepkörét, valamint a civil szervezeteknél betöltött funkcióit. A válaszadók több mint 50%-a tölt be saját munkahelyén, sportszervezetnél, esetleg civil szervezetnél vezetői szerepet. Ezek a szerepek elválaszthatatlanok bizonyos szintű gazdasági ismeretektől. Egy tanszék-, szakosztály-, egyesület-, tudományos csoport vezetése, de a pályázati elszámolások, hol több, hol kevesebb gazdasági ismeretet igényelnek. Nem véletlen, hogy a vizsgált minta közel 12%-a érzi úgy, hogy ezen a területen is tovább kell képeznie magát. A téli sportok továbbképzései talán az egyedüliek, ahol szervezett keretek között korábban is képezték magukat az oktatók, de ezek sem kimondottan a felsőoktatásban dolgozóknak szólnak. A széles területet felölelő igények azt mutatják, hogy jó kezdeményezés szakirányú továbbképzéseket szervezni a felsőoktatásban dolgozóknak. A vizsgált kollégák véleményei alapján, elmondhatjuk, hogy 100%-ban fontosnak tartják, hogy a felsőoktatásban is szervezzenek rendszeresen testnevelés és sporttudományi továbbképzéseket. Érdekességképpen a minta több mint 80 %-a az olyan továbbképzések iránt érdeklődik, ahol az elméleti és gyakorlati ismeretek karöltve jelennek meg az adott területen.

Következtetések és további irányok

„Korunk tanárainak tevékenységi köre nem korlátozható csupán a követelményekben előírt szaktudás átadására. Egy mai pedagógus feladat-, kompetencia- és attitűd listájának igen széleskörű skálán szükséges mozognia ahhoz, hogy oktató-nevelő munkája sikeres, illetve hatékony legyen. Hivatástudata által motiválttá kell válnia arra, hogy szakmai pályája során folyamatosan fejlessze önmagát, továbbá megvizsgálja saját munkáját, mellyel szintén szakmai színvonalát, ezzel végeredményben tanulóit erősíti. Az élethosszig tartó tanuláshoz kapcsolódó kompetenciák elsajátítása a jelen és jövő nemzedéke számára kulcsfontosságú, ám ennek megvalósulása azt feltételezi, hogy maga a pedagógus is rendelkezik ezzel az attitűddel. Lényeges kritérium, hogy a pedagógus a gyakorlati életben hasznosítható tudást tudjon megtanítani diákjainak, akik így az oktatási rendszerből kikerülve a munkaerőpiacon vélhetően jól helyt tudnak állni” (Majer et al., 2014).

A vizsgálatunk eredményeiből megállapítható, hogy az oktatók fontosnak tartják a szakirányú továbbképzéseket. A sportszakmai ismeretek bővítése mellett a képzések lehetőséget biztosítanak eszmecserére, eredmények és új információk, új szabályok megvitatására is. A vizsgált tanárok a közeljövőben azokat a képzéseket részesítik előnyben, melyek saját érdeklődésükhöz, jelenlegi feladataikhoz és pozíciójukhoz leginkább közel állnak. Minőségi testnevelésről akkor beszélhetünk, ha minőségi infrastruktúrában, naprakész tudással rendelkező tanárok várják a hallgatókat a testnevelés órákon. Igen fontos cél az egyetemi testnevelésben, hogy minél több hallgatót és dolgozót „csábítsunk le” a sportpályára, hogy a testedzés minél szélesebb körben az egyetemi életforma része legyen; de ez csak minőségi oktatással valósulhat meg. A továbbképzésen résztvevők maximális elégedettsége azt mutatja, hogy szükség van továbbképzésekre, szükség van kevésbé ismert sportágakkal ritkán vagy egyáltalán nem foglalkozó tanárok megszólítására és képzésére, valamint egy olyan „járható út” kialakítására, amivel az intézmények minél nagyobb számban és minél rendszeresebben támogathatják oktatóikat újszerű továbbképzéseken történő részvételre.

Irodalomjegyzék

Csapó Benő (szerk.) (2002). *Az iskolai műveltség: elméleti keretek és vizsgálati koncepció*. Budapest: Osiris.

Fazekas Ágnes, & Halász Gábor (2012). *Az implementáció világa. Az európai forrásokból megvalósított magyarországi oktatásfejlesztési beavatkozások empirikus vizsgálatának elméleti megalapozása*. [Kézirat]. Budapest: ELTE PPK Felsőoktatás- menedzsment Intézeti Központ.

Internetes hivatkozások

http://real.mtak.hu/56704/1/EPA00011_iskolakultura_2011_12_023-028.pdf [2017.12.26].

<http://ofi.hu/publikacio/hazai-pedagogus-tovabbkepzesek-szerepe-es-hatasai-pedagogusok-munkajanak-ala> [2017.12.26].

https://mozduljra.hu/cikk/felsooktatás_testnevelés_modern_sportágak_továbbképzés/ [2017.01.06].